

PREDEO IGRE - KOŠUTNJAK
PRINCIPI ARHITEKTONSKOG PROJEKTOVANJA
U SVETLU KLIMATSKIH PROMENA

Urednik: docent dr Ana Nikezić, d.i.a.

PLAYING LANDSCAPE - KOSUTNJAK
PRINCIPLES OF ARCHITECTURAL DESIGN
IN THE CONTEXT OF CLIMATE CHANGE

Editor: Assistant Professor Ana Nikezić, PhD

PREDEO IGRE - KOŠUTNJAK
PRINCIPI ARHITEKTONSKOG PROJEKTOVANJA
U SVETLU KLIMATSKIH PROMENA

Urednik: docent dr Ana Nikezić, d.i.a.

PLAYING LANDSCAPE - KOSUTNJAK
PRINCIPLES OF ARCHITECTURAL DESIGN
IN THE CONTEXT OF CLIMATE CHANGE

Editor: Assistant Professor Ana Nikezic, PhD in Architecture

Beograd, 2013. // Belgrade, 2013

IMPRESUM

NASLOV KNJIGE	Predeo igre: Košutnjak - Principi arhitektonskog projektovanja u svetlu klimatskih promena
IZDAVAČ	Univerzitet u Beogradu, Arhitektonski fakultet Bulevar kralja Aleksandra 73/2, Beograd, Srbija
ZA IZDAVAČA	Prof. dr Vladan Đokić, dekan
PREDGOVOR	Vera Pavlović Lončarski
RECENZENTI	Prof. dr Vladan Đokić Prof. dr Ratko Kadović
UREDNIK	Docent dr Ana Nikezić
FOTOGRAFIJA	Relja Ivanić (www.reljai.com)
PREVOD NA ENGLESKI	Aleksandra Marjanović Danilo Beronja
DIZAJN	Dragan Marković
TIRAŽ	150
ŠTAMPA	CICERO, Beograd
MESTO I GODINA IZDAVANJA	Beograd, 2013.
ISBN	978-86-7924-116-0
ISTRAŽIVAČKI PROJEKAT	Publikacija je rađena u okviru projekta: "Istraživanje klimatskih promena i njihovog uticaja na životnu sredinu praćenje uticaja, adaptacija i ublažavanje"- (43007), finansiranog od strane Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije

IMPRESUM

BOOK TITLE	Playing Landscape: Kosutnjak - Principles of Architectural Design in the Context of Climate Change
PUBLISHER	University of Belgrade - Faculty of Architecture, King Alexander Boulevard 73/2, Belgrade, Serbia
FOR THE PUBLISHER	Professor Vladan Djokic, PhD - Dean
FORWORD	Vera Pavlovic Loncarski
REVIEWERS	Professor Vladan Djokic, PhD Professor Ratko Kadovic, PhD
EDITOR	Assistant Professor Ana Nikezic, PhD
PHOTOGRAPHY	Relja Ivanic (www.reljai.com)
TRANSLATION	Aleksandra Marjanovic Danilo Beronja
DESIGN	Dragan Markovic
COPY	150
PRINT	CICERO, Belgrade
PLACE AND YEAR	Belgrade, 2013
ISBN	978-86-7924-116-0
RESEARCH PROJECT	This publication was realized as a part of the project "Studying Climate Change and its Influence on the Environment: Impacts, Adaptation and Mitigation" - (43007), financed by the Ministry of Education and Science of the Republic of Serbia

SADRŽAJ

1. UVOD

PREAMBULA, Docent dr Ana Nikezić 08

PREDGOVOR, Vera Pavlović Lončarski 10

RECENZIJIA, Prof. dr Vladan Đokić 12

RECENZIJIA, Prof. dr Ratko Kadović 14

2. ISTRAŽIVAČKA POLAZIŠTA

ZNAČAJ URBANIH ŠUMA-STUDIJA SLUČAJA ŠUME KOŠUTNJAK
Andrijana Tijanić 18

PREDEO KAO KONCEPTUALNI OKVIR ODRŽIVE
ARHITEKTURE I URBANOG DIZAJNA
Jelena Živković i Nevena Vasiljević 26

SAVREMENI PRISTUPI ZAŠTITI I OBNOVI KULTURNIH PREDELA
Marko Nikolić 42

UČENJE NA OSNOVU MESTA I OBRAZOVANJE ARHITEKATA
Dragan Marković 50

LEARNING FROM THE LANDSCAPE
Ana Nikezić i Nataša Janković 62

3. INTERPRETATIVNI POTENCIJAL

MAPIRANJE KOŠUTNJAKA 78

KURIKULUM - STUDIO PROJEKAT ARHITEKTURA 88

STUDENTSKI RADOVI 92
 Uređeni predeo 94
 Predeo kao igralište 112
 Predeo kao metafora 134
 Predeo kao mentor 156

DISKUSIJA 178

4. BIOGRAFIJE 184

CONTENT

1. INTRODUCTION

PREFACE, Assistant Professor Ana Nikezic, PhD	09
FORWORD, Vera Pavlovic Loncarski	11
REVIEW, Professor Vladan Djokic, PhD	13
REVIEW, Professor Ratko Kadovic, PhD	15

1. RESEARCH BACKGROUND

IMPORTANCE OF URBAN FOREST - CASE STUDY OF KOSUTNJAK Andrijana Tijanic	18
LANDSCAPE AS A CONCEPTUAL FRAMEWORK FOR SUSTAIN- ABLE ARCHITECTURE AND URBAN DESIGN Jelena Zivkovic and Nevena Vasiljevic	26
CONTEMPORARY APPROACHES TO THE PROTECTION AND REVITALISATION OF CULTURAL LANDSCAPE Marko Nikolic	42
PLACE-BASED LEARNING AND ARCHITECTURAL EDUCATIO Dragan Markovic	50
LEARNING FROM THE LANDSCAPE Ana Nikezic and Natasa Jankovic	62

3. INTERPRETATIVE POTENTIAL

MAPPING THE KOSUTNJAK	78
CURRICULUM - ARCHITECTURAL DESIGN STUDIO	88
STUDENTS' RESULTS	92
Cultured Landscape	94
Landscape as a Playground	112
Landscape as a Metaphor	134
Landscape as a Mentor	156
DISCUSSION	178
4. BIOGRAPHIES	184

ISTRAŽIVAČKA
POLAZIŠTA
RESEARCH
BACKGROUND

SAVREMENI PRISTUP ZAŠTITI I OBNOVI KULTURNIH PREDELA

Ass. mr Marko Nikolić, dipl. inž. arh.

1. UVOD

Zaštita i revitalizacija kulturne baštine je već niz godina u središtu naučne i stručne javnosti, ali i sveukupne društvene zajednice, u lokalnim, državnim i međunarodnim okvirima. Koreni ovog pokreta beleže se još krajem 19. veka, kada su istaknuti arhitekti i naučnici počeli da se zalažu za konzervaciju i restauraciju kulturnih spomenika (Ežen Viole le Dik, 1866, Vilijam Moris, 1877). Odziv javnosti je bio veoma brz i uspešan. U razvijenim zemljama sveta sve se više govorilo o potrebi zaštite kulturne baštine, a uskoro se organizovala i međunarodna saradnja. Na čelu ovih pokreta bili su UNESKO, kao najveća i najvažnija organizacija Ujedinjenih nacija specijalizovana za nauku, kulturu i obrazovanje u celom svetu, a zatim i dve veoma značajne organizacije, kao što su IKOMOS i IKROM, koje su organizovale niz skupova na kojima se raspravljalo o zaštiti kulturne baštine.

Veoma lako se može uočiti, da je na ovim mnogobrojnim skupovima i u dokumentima koji su na njima usvajani (povelje i preporuke) bilo vrlo malo reči o zaštiti kulturnih predela, ili kako se često govori, o zaštiti kulturnih pejzaža. Istina, u Konvenciji o zaštiti svetske kulturne i prirodne baštine iz 1972. godine, pominje se kulturni pejzaž kao spomeničko mesto kao kombinovano delo čoveka i prirode, ali se ova vrsta baštine bliže ne određuje. I u Konvenciji o zaštiti kulturnog nasleđa, koja je usvojena 1982. godine, definiše se da se u kulturno nasleđe, pored ostalog, svrstavaju ansambli, tj. grupe građevina, izolovanih ili povezanih, koji zbog uklapanja u pejzaž imaju univerzalnu i jedinstvenu

vrednost sa gledišta istorije, umetnosti ili nauke. Nešto više se o pojmu predeo govori u poznatoj Povelji iz Bure iz 1999. godine. Ovdje se predeo (mesto, eng. Place, ili Landscape) definiše kao lokalitet, područje, pejzaž, zgrade ili grupe građevina ili drugih objekata, koji mogu da obuhvataju komponente, sadržaje, prostore i poglede. U istom članu se definiše i pojam kulturni značaj, u smislu estetske, istorijske, naučne, društvene ili duhovne vrednosti za bivše, sadašnje i buduće generacije, pri čemu se podrazumeva da je kulturni značaj ugrađen u sam predeo, u njegovo rešenje i primenjene materijale, što se može menjati u zavisnosti od novih informacija. U ovom smislu materijali obuhvataju sva fizička sredstva, primenjena u predelu, uključujući komponente, sklopove, sadržaje i objekte. (Jokileto, 2003)

Međutim, i pored svih ovih rasprava i diskusija, Komitet za svetску kulturnu i prirodnu baštinu mnogo godina nije mogao da nađe način da identifikuje ili opiše kulturne pejzaže da bi mogao da ih upiše na Listu svetske kulturne baštine. Ovo stanje se suštinski izmenilo usvajanjem UNESKO-ovih Operativnih smernica za implementaciju Konvencije o svetskoj baštini 1999. godine, a zatim i usvajanjem Evropske konvencije o predelu, od strane Saveta Evrope, u Firenci 2000. godine. Ovu Konvenciju je 2007. godine ratifikovala i Republika Srbija.

2. ANALIZA I PRIKAZ MEĐUNARODNIH POVELJA I PREPORUKA O ZAŠTITI KULTURNIH PREDELA

U Operativnim smernicama za implementaciju Konvencije o svetskoj baštini problem zaštite kulturnih predela reguliše se sa više članova. U Članu 36. navodi se da kulturni pejzaži predstavljaju „zajednička dela prirode i čoveka“, kako je to istaknuto još u Konvenciji iz 1972. godine. Podvlači se da su oni prikaz evolucije

ljudskog društva i naselja tokom vremena, pod dejstvom fizičkih ograničenja i/ili mogućnosti koje pruža prirodna sredina i sukcesivnih, društvenih, ekonomskih i kulturnih sila, spoljašnjih i unutrašnjih. Kulturne pejzaže, odnosno predele, treba ocenjivati na osnovu njihove izrazite univerzalne vrednosti i reprezentivnosti u smislu jasno definisanih geografsko-kulturnih regiona, kao i na osnovu mogućnosti ilustriranja njihovih kulturnih elemenata.

Na to se nadovezuje čl. 37, u kome se ističe da pojam kulturni pejzaž obuhvata različitost manifestacija interakcije ljudskog roda sa njegovom prirodnom sredinom, a zatim i čl. 38, koji ističe da kulturni pejzaži odražavaju specifične tehnike održivog korišćenja zemljišta, s obzirom na karakteristike i ograničenja prirodne sredine u kojoj se nalaze i odnose države prema prirodi.

U čl. 39. kulturni pejzaži se svrstavaju u tri osnovne kategorije. Prvu kategoriju čine oni koje je namerno osmislio i stvorio čovek i oni su najprepoznatljiviji. Tu spadaju vrtovi i parkovi, koje je čovek stvarao iz estetskih i drugih, često religijskih razloga, u vezi sa spomeničkim ili drugim objektima. Drugu kategoriju čine organski nastali pejzaži. Oni su nastali zbog različitih potreba ili zahteva, društvenih, ekonomskih, administrativnih ili drugih, i stoje u današnjem obliku usled spajanja sa svojom okolinom ili kao odgovor na svoje prirodno okruženje. Oni mogu biti: fosilni pejzaži, čiji je evolutivni proces završen u prošlosti, naglo ili tokom vremena, i kontinualni pejzaži, čiji evolutivni proces još traje i koji i dalje imaju ulogu u savremenom društvu. Treću kategoriju čine asocijativni kulturni pejzaži, čija se vrednost ogleda u snažnim verskim, umetničkim ili kulturnim vezama elemenata prirode, a manje u materijalnim kulturnim dokazima.

Članom 40. utvrđuje se stav da veličina kulturnog pejzaža za upis na Listu svetske kulturne baštine zavisi od njegove funkcionalnosti i razumljivosti, ali u svakom slučaju predeo koji se predlaže treba da bude dovoljno veliki da adekvatno ilustruje celokupni kulturni pejzaž koji predstavlja. (UNESCO, 2008)

Ideje ovog dokumenta su opšte prihvaćene, što je rezultiralo i usvajanjem Evropske konvencije o predelu 2000. godine. U preambuli ovog dokumenta se ističe da ovom Konvencijom Savet Evrope, koji teži postizanju većeg jedinstva među članicama u cilju očuvanja i ostvarivanja ideala i principa koji su njihovo zajedničko nasleđe, a imajući u vidu da „predeo ima važnu ulogu za opšti interes u oblasti kulture, ekologije, životne sredine i društva“ i da „predeo doprinosi formiranju lokalnih kultura i da predstavlja jedan od osnovnih elemenata evropskog prirodnog i kulturnog nasleđa i važan činilac kvaliteta života ljudi“, želi da se da novi instrument posvećen isključivo zaštiti, upravljanju o planiranju svih predela u Evropi.

Uvodne odredbe ove Konvencije preciziraju osnovne definicije. Najpre se ističe da „predeo označava određeno područje, onako kako ga ljudi vide i dožive, čiji je karakter rezultat delovanja i interakcije prirodnih i/ili ljudskih faktora“. S tim u vezi se u članu 1. daju i definicije predeona politika, ciljni kvalitet predela, zaštita predela, upravljanje predelom i planiranje predela.

U drugom poglavlju (čl. 4. i 5.) se utvrđuju potrebne opšte i posebne mere za primenu ove Konvencije na državnom nivou. Države potpisnice se obavezuju da će zakonom priznati „predeo kao bitnu komponentu ljudskog okruženja, kao izraz raznovrsnosti zajedničkog kulturnog i prirodnog nasleđa i

temelj njihovog identiteta", da će uspostaviti i sprovoditi „prede-one politike koje imaju za cilj zaštitu, upravljanje i planiranje predela i procedure za uključivanje najšire javnosti, lokalnih i regionalnih vlasti" i da će „integrirati predeo u politike prostornog (regionalnog) i urbanističkog planiranja i u kulturne, poljoprivredne, socijalne, ekonomske i politike životne sredine". (EKP, 2008)

Koristeći stavove i opredeljenja iz ovih dokumenata, Komitet svetske baštine je proteklih godina na Listu svetske baštine upisao veći broj kulturnih pejzaža, od kojih većina nije pripadala kategoriji jasno definisanih pejzaža koje je namerno osmislio i stvorio čovek, već kategoriji organski nastalih pejzaža. U ovim raspravama je pokrenuto i niz pitanja koje treba razmotriti kada se u pojedinim zemljama započne rad na zaštiti predela, u okviru svoje politike i zakonodavstva. Treba da se naglasi da se pored ovih dokumenata koji se direktno odnose na zaštitu baštine, na brigu o predelima, odnosi i veći broj međunarodnih preporuka i dokumenata koji se odnose na zaštitu životne sredine, uključujući i odgovarajuće zakone.

3. PROBLEMI I SMERNICE ZA UNAPREĐENJE PRISTUPIMA ZAŠTITE I REVITALIZACIJE KULTURNIH PREDELA U SVETU I KOD NAS

Najpre je nužno da se stvori svest da je kulturni pejzaž komplekentan ostalim vrstama graditeljskog nasleđa (spomenici kulture, prostorne kulturno-istorijske celine, arheološka nalazišta, znamenita mesta) i da je potrebno da se stvori sistem njihovog čuvanja i upravljanja. Dakle, predele treba posmatrati kao kulturno dobro, kao deo celine integrisanih i međusobno povezanih delova.

Pri tome treba imati u vidu da je Konvencija o predelu iz 2000. godine dala široke mogućnosti definisanja kulturnog predela.

Ova Konvencija ne traži da se uzimaju u razmatranja samo specifični pejzaži, koji imaju izuzetnu univerzalnu vrednost, već da se u svim zemljama traže predeli koji imaju neku od vrednosti kulturnog nasleđa, na jednom ili drugom nivou, i da sve te vrednosti zahtevaju pažljivo razmatranje u dugoročnom upravljanju i njihovom očuvanju i evoluciji. Dakle, treba se okrenuti predelima svih vrsta, urbanim, ruralnim, lepim, ružnim, poljoprivrednim, industrijskim, itd. Ipak, u centru pažnje su uvek poljoprivredni predeli, koji se mogu shvatiti kao „kontinualni“, odnosno, kako se to u Operativnim smernicama naglašava, kao duge linearne oblasti koje predstavljaju kulturološke bitne mreže transporta i komunikacija u određenim predelima.

Vrlo je važno i da se istakne da konvencionalni pristupi nasleđu koji se fokusiraju na konzervaciju posebnih karakteristika i elemenata nasleđa moraju pri zaštiti kulturnih predela da se u mnogome promene. Zaštita kulturnih predela ili pejzaža treba da se zasniva na ključnim procesima koji su ga oblikovali i koji su definisali njegov karakter tokom vremena. Na primer, za kulturni pejzaž kanala Rido, u Kanadi, koji čini oko 200 km dug koridor plodnog zamljišta oko odbrambenog kanala, konzervatorski radovi su bili najpre usmereni na kontrolu razvoja graditeljskih objekata na obalama kanala, da bi se brzo shvatilo da na ovaj predeo najviše utiče poljoprivredna politika, podsticanjem formiranja velikih farmi i napuštanja prakse gajenja mnogih tradicionalnih kultura iz XIX veka i tradicionalnog načina obrade zemlje na malim farmama. Zato dugoročni plan razvoja ovog kulturnog pejzaža integriše brigu za nasleđe u odgovarajuću poljoprivrednu politiku, što treba da doprinese novom kvalitetu ovog predela.

Značajan primer je i zaštita kulturnog pejzaža „Činkve Tere“ u Liguriji, kojim se u italijanskom sistemu upravlja kao Nacionalnim parkom. Ovaj predeo je zadržao tradicionalne običaje mnogo bolje i duže od ostalih delova Italije, pre svega zahvaljujući njegovoj relativnoj izdvojenosti, te je u vidu priznanja neverovatnim ljudskim naporima da se od veoma strmih obronaka otrgne obradiva zemlja u vidu mnoštva suvozdanih terasa, ovaj predeo je upisan u Listu svetske baštine. Vreme i modernizacija, međutim, čine svoje i ovaj predeo je počeo da propada. Upišom u Listu svetske baštine i novim sistemom upravljanja ovim Nacionalnim parkom, predeo „Činkve Tere“ postaje interesantno turističko mesto, koje sve više posećuju gosti iz celog sveta. Time se obezbeđuju prihodi koji omogućavaju održavanje i obnovu terasa i drugih objekata, zakup i poboljšanje terasastog terena i njegovo intenzivnije korišćenje. (Stovel, 2003)

STANJE U SRBIJI

Ratifikacija Evropske konvencije o predelu koju je doneo Savet Evrope, u Firenci 2000. godine, govori da je Republika Srbija na vreme prepoznala predele kao suštinski faktor u uspostavljanju ravnoteže između očuvanja prirodnog i kulturnog nasleđa, kao izraza evropskog identiteta i raznolikosti, i njegovog korišćenja, kao ekonomskog potencijala, posebno za razvoj turizma. Time se i formalno naša zemlja uključila u mrežu zemalja koje odgovorno brinu o svom održivom razvoju.

Međutim, u Srbiji se na zaštiti predela radilo i znatno pre toga, pre svega u Zavodu za očuvanje prirodne baštine, koji je osnovan 1948. godine. Osnovu za ovaj rad su činili i čine Zakon o zaštiti prirode (iz 1991, sa izmenama iz 2004. godine), kojim su objekti prirode i prostori sa spomeničkim vrednostima zaštićeni

kao: spomenici prirode, prostorni memorijalni prirodni spomenici i zaštićena okolina. Do sada je zaštićen veći broj spomenika prirode, 27 memorijalnih prirodnih spomenika i preko 100 nepokretnih kulturnih dobara, odnosno okolina. U ove zaštićene spomenike, pored drugih, spadaju i Nacionalni park Fruška Gora, srednjovekovni grad Golubac i arheološko nalazište Diana u Nacionalnom parku Đerdap, kompleks Sv. Arhandela u Nacionalnom parku Šar Planina, manastiri Studenica, Ras - Sopoćani i Đurđevi Stupovi u parku prirode Golija, manastiri u Ovčarsko-Kablarskoj klisuri, spomenik prirode Straža kod Bele Crkve.

Veliki značaj za predele u našoj zemlji ima i prostorno planiranje. Na planiranju predela u Srbiji počelo je da se radi još sedamdesetih godina prošlog veka, a veliki pomak je ostvaren uvođenjem Generalnog plana predela u Zakon o planiranju i uređenju prostora i naselja 1995. godine. Od tada je mnogo urađeno u ovoj oblasti. Postoji više urađenih generalnih planova predela, kao što su predeli Filijala, Srednje brdo i Jezero u Vojvodini. Trebalo je da se uradi mnogo više, ali u Zakonu o planiranju i uređenju prostora i naselja iz 2003. godine predelima nije poklonjena praktično nikakva pažnja. (Miličić, Nojković, 2009)

Veliki i odlučan napredak ostvaren je usvajanjem novog Prostornog plana Republike Srbije od 2010. do 2020. godine, koji je zakonom usvojen u Republičkoj skupštini krajem 2010. godine. U ovom važnom dokumentu se pitanje zaštite kulturnih predela, a i drugih elemenata baštine, zasniva na već pomenutim, a i drugim relevantnim međunarodnim poveljama, odnosno obavezama koja je naša zemlja preuzela njihovom ratifikacijom.

Zaštita kulturnog predela u ovom dokumentu je regulisana u

više članova. Polazni stav je da se kulturno naselje (kako se u ovom dokumentu ponegde definiše kulturni predeo) artikuliše kao razvojni resurs, te da se zaštititi, uredi i koristi na način koji će doprineti uspostavljanju regionalnog i lokalnog identiteta u skladu sa evropskim standardima zaštite. Da bi se ovo ostvarilo, Prostorni plan utvrđuje operativne ciljeve, počev od formiranja efikasnog zakonskog i finansijskog sistema, preko stvaranja nacionalne strategije i programa, instrumenata i državne politike, do niza praktičnih zadataka koji se odnose na održavanje stabilnosti, fizičke i duhovne strukture kulturnih predela, ograničenja intenziteta njihovog korišćenja i gustine razvoja, zaštite i očuvanja starih struktura i stilova, uz strogu kontrolu prostornih promena i estetskih standarda, kao i uz očuvanje postojećih urbanih odnosa i gradskih vizura. Utvrđeni su i strateški prioriteti do 2014. godine, kao i prioriteta kulturna područja koja treba da uživaju poseban tretman, kao što su: Fruška Gora, Sremski Karlovci i Petrovaradinska tvrđava, područje Bača, Bođana, Plavne i Karađorđeva, Ovčarsko-kablarska klisura, Negotinske pimnice, priobalje Dunava, sa kulturno istorijskim spomenicima i kompleksima, od Beogradske tvrđave do Kladova (Vinča, Smederevo, Ram, Golubac, Lepenski Vir, Diana, Pontes), Viminacijum, Caričin grad, Medijana i područje Golije sa spomenicima na području Novog Pazara.

Do 2014. godine treba da se izvrši i „Karakterizacija predela Srbije“ i definišu projekti integracije u međunarodne mreže (UNESKO-ova Lista svetske baštine i druge). Prioritetna područja za koja je obavezna izrada posebnih projekata „Karakterizacije predela“ su područja posebnih prirodnih i/ili kulturnih vrednosti (nacionalni parkovi, spomenici prirode i dr.), područja zaštićenih kulturnih vrednosti (Fruška Gora, Stari Ras sa Sopoćanima, Negotinske

pimnice, i dr.), arheološka nalazišta (Gamzigrad, Viminacijum i dr.), istorijski gradovi i utvrđenja (Golubac, Smederevo, Maglič, i dr.), manastiri (Gradac, Žiča i dr.) i znamenita mesta i njihova okolina, kao i područja integralnih prirodnih i kulturnih vrednosti (Golija sa Studenicom, Ovčarsko-Kablarsko područje). Određeni su i prostori u kojima je kvalitet predela i fizičke strukture naselja od posebnog značaja za razvoj (turističke destinacije, internacionalne mreže, pogranične oblasti), kao i ugroženi i degradirani prostori u kojima je potrebno sprovesti mere sanacije (otvoreni kopovi uglja, kamenolomi, jalovišta, eksploatacija šljunka, vodotoci niske klase, centri za upravljanje otpadom). Utvrđena su i područja pod posebnim pritiskom razvoja (prostori i naselja uz saobraćajne koridore, Beograd – Novi Sad, Ibarska magistrala, trograđe Jagodina – Paraćin – Čuprija). (Zakon o prostornom planu RS, 2010)

4. ZAKLJUČAK

Prikazano istraživanje nam govori da je u našoj stručnoj, a donekle i u široj javnosti, kod građana, privatnih i društvenih organizacija i organa vlasti, stvorena odgovarajuća svest o vrednostima predela, o njihovoj ulozi u održivom razvoju društvene zajednice. Stvorene su i nužne polazne političke odluke, na najvišem nivou državne uprave, što posebno dokazuje nedavno usvojeni Prostorni plan Republike Srbije od 2010. do 2020. godine.

Više je nego jasno da je problem zaštite kulturnih predela veoma složen i zahtevan posao, na kome treba intenzivno da rade svi relevantni društveni činioci. Posebno treba da se radi na osposobljavanju stručnjaka za rad u ovoj oblasti na svim nivoima obrazovanja, a naročito na visokoškolskom, tj. univerzitetskom nivou, na bazi odgovarajućih svrsishodno definisanih nastavnih

planova i programa. Ne manji značaj ima i intenziviranje naučno-istraživačkog rada na osnovu multidisciplinarnih i praksi orijentisanih programa, i uz finansiranje od privatnog i javnog sektora i posredno ili neposredno zainteresovanih organizacija i organa uprave, posebno iz oblasti turizma.

5. BIBLIOGRAFIJA

- _Evropska konvencija o predelu (EKP), u: Glasnik DKS, br. 32 (2008), str. 18 – 22.
- _Jokileto, J., Konzervacija između prakse i teorije, u: Glasnik DKS, br. 27 (2003), str. 9 – 14.
- _Miličić, O. i Nojković, S., Zaštita kulturnog predela, u: Glasnik DKS, br. 33 (2009), str. 16 – 19.
- _Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention, (Paris: UNESCO – World Heritage Centre, 2008).
- _Stovel, H., Kulturni pejzaži: Novi pristup očuvanju kulturnog nasleđa, u: Glasnik DKS, br. 27 (2003), str. 14 – 19.
- _Zakon o prostornom planu Republike Srbije od 2010. do 2020. godine, u: Službeni glasnik Republike Srbije, br. 88/2010.

SUMMARY: CONTEMPORARY APPROACHES TO THE PRO- TECTION AND REVITALISATION OF CULTURAL LANDSCAPE

Assistant Marko Nikolić, M. Sc in Architecture

Although a term cultural landscape is mentioned in the Convention on protection of cultural heritage in 1972 and in the Convention on cultural heritage in 1982 this type of cultural heritage has been not precisely defined for a long time. The situation was changed by the adoption of UNESCO Operational Guidelines for the implementation of the World Heritage Convention in 1999. and later by the European Landscape Convention, adopted in Florence in 2000. This Convention was ratified by the Republic Serbia in 2007. In the Guidelines it is stated that cultural landscapes represent result of a combined action of men and nature and explain evolution of human societies and settlements in time, under the influences of physical limitations and possibilities directed by natural environment and social, economic and cultural forces, internal and external.

Cultural landscapes are divided in three main categories. The first one are landscapes designed and realized by men, and they are the most recognizable, the second are organic made landscapes and the third one are associative landscapes, which value are in strong religious, artistic or cultural connections of natural elements. Basing on these determinations, the Committee for World Heritage enrolled a number of cultural landscapes in the World Heritage List; the most of them are not from the category of the most recognized categories, but from the category of organic made landscapes.

The ratification of the European Landscape Convention by Republic Serbia demonstrate that Serbia recognized landscapes as a essential factor of a balance between protection of natural and cultural heritage, as an expression of the European identity, and landscape usage, as an economical potential, particularly for the tourism development. In such a way Serbia is formally included in the group of countries which responsible take care of their sustainable development.

The work on protection of landscape was in Serbia rather successful for already several years. The main actor is The Agency for protection of natural heritage, founded in 1948, based on the Law on Protection of Nature. A great importance for protection of landscape in Serbia has appropriate spatial planning. The most important is the new Spatial Plan for Serbia from 2010. to 2020. which Republic Parliament adopted in the in 2010. The protection of cultural landscapes and others elements of national heritage in this document is defined in line with relevant international conventions and obligations that the country accepted by their verifications.

The protection of cultural heritage is based on a starting point that cultural landscape is a development recourse, which has to be protected, arranged and used in a manner which will contribute to define regional and local identity, according to European protection standards. To achieve this goal, the Spatial Plan define a number of operational tasks, including efficient legal and financial system, definitions of national strategies and programs, instruments and political decisions, provisions for stabile, physical and spiritual structures of cultural landscapes and their limited use and further development, followed by strictly con-

trol of all spatial and esthetic changes and protection of existing urban and settlements relations.

The strategic priorities until 2014 are defined, as well as the most important cultural landscapes that should be under a particular attention. In the same period of time a Characterization of Serbian landscapes has to be determined, together with the projects which will be proposed for the international networks (World Heritage List, UNESCO and others). Priority landscapes that have to be specially designed for the Characterization are those of particular natural and/or cultural values, protected cultural landscapes, archeological sites, historical sites and towers, monasteries and distinguished places with their environments, and landscapes of integrated natural and cultural values. The areas in which the landscape quality and physical structure of settlements have a particular importance for future developments are also determined, as well as the areas which are destroyed and endangered and therefore demand rehabilitation.

KEYWORDS: cultural landscape, values, resources, rehabilitation, sustainable development

BIOGRAFIJE
BIOGRAPHIES

Asistent mr Marko Nikolić

Marko Nikolić (1977), dipl.inž.arh., nakon završenih studija na Univerzitetu u Beogradu - Arhitektonskom fakultetu, pohađao je posle diplomске studije iz oblasti Zaštita, revitalizacija i proučavanje graditeljskog nasleđa. Magistrirao je na Univerzitetu u Beogradu - Arhitektonskom fakultetu (2009) sa temom: "Komparativna analiza i valorizacija principa i metoda zaštite i prezentacije na karakterističnim arheološkim lokalitetima u Srbiji". Trenutno završava doktorsku disertaciju na istom Fakultetu pod naslovom: "Primena principa zaštite i prezentacije graditeljskog nasleđa na srednjovekovnim utvrđenim gradovima u Srbiji".

Od septembra 2003. godine, zaposlen je na Arhitektonskom fakultetu Univerziteta u Beogradu na Departmanu za arhitekturu u zvanju asistenta na predmetima: Istorija arhitekture i naseljavanja u Srbiji, Integrativna zaštita graditeljskog nasleđa, Istorija moderne umetnosti i dizajna, Istorija i teorija arhitekture, kao i na brojnim izbornim predmetima.

Profesionalno angažovanje usmereno je na istoriju i teoriju arhitekture – posebno u oblasti proučavanja i obnove graditeljskog nasleđa u Srbiji. Bio je angažovan na izradi studije LDPP Resava/Mlava u saradnji sa Svetom Evrope (2013). Objavio je više naučnih i stručnih radova u domaćim i međunarodnim časopisima, kao i u naučnim publikacijama.

Assistant Marko Nikolić, M. Sc in Architecture

Marko Nikolic (1977), dipl. ing. arch., after graduated the Faculty of Architecture University of Belgrade, he attended postgraduate studies in the field of Protection, Revitalization and Studding of Building Heritage. He got Master Degree at the Faculty of Architecture University of Belgrade (2009) with thesis titled: "Comparative Analyses and Valorization of Principles and Methods of Protection and Their Presentation in Characteristic Archeological Localities in Serbia". At this moment is finishing doctor thesis under the title: "Application of Protection and Presentation Principles of Building Heritage in Medieval Fortresses in Serbia".

From September 2003 works as assistant at the Faculty of Architecture University of Belgrade at Department of Architecture. He works on the subjects: History of Architecture and Settlements in Serbia, Integrative Protection of the Architectural Heritage, History of Modern Art and Design, History and Theory of Architecture, and a number of electives.

His professional engagement is directed to history and theory of architecture – particularly in the field of studding and renovation of building heritage in Serbia. He participate in study elaboration LDPP Resava/Mlava in cooperation with Council of Europe (2013). He published several scientific and professional papers in national and international journals and in scientific proceedings as well.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

712.2:72.012(497.11)

711.4:551.583(497.11)

ПРЕДЕО игре - Кошутњак : принципи
архитектонског пројектовања у светлу
климатских промена = Playing Landscape -
Košutnjak : principles of architectural
design in the context of climate change /
уредник Ана Никезић = editor Ana Nikezić ;
[предговор Вера Павловић Лончарски ;
фотографија Реља Иванић ; превод на енглески
Александра Марјановић, Данило Берића]. -
Београд : Архитектонски факултет, 2013
(Београд : Цицеро). - 192 стр. : илустр. ; 25цм

Текст на срп. и енгл. језику. - Тираж 150. -
Предговор: стр. 10. - Биографије: стр.
186-191. - Библиографија уз сваки рад. -
Summaries.

ISBN 978-86-7924-116-0

1. Никезић, Ана, 1973- [уредник]

а) Планирање предела - Архитектонски
пројекти - Кошутњак б) Просторно
планирање - Климатске промене - Кошутњак
COBISS.SR-ID 204084492

Univerzitet u Beogradu - Arhitektonski fakultet
University of Belgrade - Faculty of Architecture